

BIRŽIŠKA, Mykolas. *Lietuvių tautos kelias į naująjį gyvenimą*. 1952, 1 t., p. 58–59, 62, 112, 123, 142, 186–187.

-58-

Bet didesnieji senosios bažnytinės lietuvių literatūros veikėjai — Daukša, Sirvydas, Jaknavičius, Šrubauskis XVII amžiuje, Kalvarijos giesmių ir kitų XVII a. raštų autoriai, nežinomas poetas jėzuitas Jurevičius, XIX a. garsusis pamokslininkas ir bo-

-59-

tanikas Pabrėža, turbūt, visi ar bemaž visi buvo bajorai; nors Pabrėža ir dėjosi bajoru, tačiau atrodo, kad bajorų Pabrėžų Lietuvoje iš viso nebuvo, o ir visi jo giminės buvo valstiečiai¹³.

¹³ Vacl. B-kos spėjimas dėl Pabrėžos nebajoriškumo.

-62-

Tik vis dėlto – nežiūrint lenkiškos mokyklų kalbos – bemaž kiekviena vidurinė Lietuvos mokykla lietuvių kultūrai ir raštijai yra davusi bent po vieną ir net daugiau naudingų darbininkų, pavyzdžiui: Kražiai – Dom. Mogėną, Kipr. Zabitį, Varkalą, Kalikstą Kasakauskį, Sim. Stanevičių (pats jis rašėsi Staneviče), And. Ugenskį, Ambr. Kašaruską, Jer. Račkauską, Liudą Jucevičių ir kt., Raseiniai – Bon. Gailevičių, Dom. Sutkevičių, Silv. Valiūną ir kt., Kretinga – Pabrėžą, Jokimą Moncevičių, Sim. Daukantą, ėjusį dar Kalvarijos ir Vilniaus mokyklas...

-112-

Į žolininkus ir žolininkes turėtume žiūrėti kaip į pirmuosius lietuvių gydytojus – vaistininkus, kurie, galima sakyti, neišnyko nei atsiradus ir prigijus Lietuvoje mokytiesiems gydytojams ir vaistininkams. Žolininkų pareigas nekartą perima taip pat vieni kiti kunigai, dvarininkai, dvarininkės ir dvaro panelės ar šiaip kurie žmonių patarėjai ligose. Prisiminkime garsųjį vokiečių kun. Kneippą iš Freiburgo su jo „vandeniniu“ gydymu, taip pat mūsų kun. Jurgį Ambraziejų Pabrėžą, arba Vilniaus kun. Juozą Ambraziejų-Ambroževičių su „medautiniu“ gydymu arba Kulių kleboną Antaną Skinderį su jo vaistžolėmis ir kitokiomis gyduolėmis, ir daugelį kitų geraširdžių ligose patarėjų.

-123-

...optimistinė, prieš ponus nešokanti Pabrėžos dainelė „Esu sau žmogelis, šarpus kožnam darbe“ kuri laiką kaime buvo mėgiama ir net konvencionali...

-142-

Rėzos pavyzdžiu tuo būdu labiau ar mažiau nuėjo daugelis vėlesniųjų lietuviškųjų dainų rinkėjų. Jie darė dainų atranką, tesurašydami ar iš surinktos medžiagos tepaskelbdami tik tas, kurios jiems atrodė tikrai gražios (Simanas Stanevičius ir kiti). Jie savo nuožiūra taisė gautuosius tekstus (Sim. Daukantas ir kt.). Jie neišskirdavo iš rinkinio aiškiai nesodietiškujų (Drazdausko, Valiūno, Grikšos, Pabrėžos ir kt.) dainų (net kun. A. Juška).

-186-

Plačiai savo pamokslais Žemaičiuose garsėjęs kunigas Jurgis (vienuolis Ambraziejus) Pabrėža, didysis Lietuvos botanikas, paliko daug įdomių žemaitiškų pamokslų, rašinėjo žemaitiškas daineles; savo rastiems naujiems augalams nustatinėjo pavadinimus iš lietuviškos mitologijos, rinkdamas juos per Vilniaus univ. prof. Volfgangą;

-187-

domėjosi ir kitu žemaičių literatūrine veikla.